

Cumhuriyet'in 100. Yılında Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi ve Tarihsel Perspektifle Ankara Etnografya Müzesi

Sustainable Cultural Heritage Management in the 100th Anniversary of the Republic and Ankara Ethnography Museum in Historical Perspective

İşıl Gay Göktürk¹

Öz

Ankara Etnografya Müzesi Cumhuriyet'in asırlık tarihinin önemli kurumsal temsilcilerinden biridir. Cumhuriyetin kuruluşunda gerçekleştirilen köklü toplumsal, siyasal, ekonomik değişim ve dönüşümler ulus-devleti inşa etme ve milli bir bilinç yaratmaya yönelik olmuştur. Ankara Etnografya Müzesi Türkiye'de devlet eliyle inşa edilen ilk müzedir ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de naaşının uzun yıllar burada muhafaza edilmiş olması dolayısıyla da tarihsel bir öneme sahiptir. Ankara Etnografya Müzesi ulus-devletin inşasının, milli bilinç yaratma, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir temsili olarak kurumsallaşmıştır. Bu yönüyle Ankara Etnografya Müzesi yalnızca bir müze olmanın ötesinde taşıdığı temsillerle birlikte Cumhuriyetin asırlık tarihinin sembolik bir örneği haline gelmiştir. Bu açıdan Ankara Etnografya Müzesi kültürel mirasın en önemli kurumsal temsilcilerinden biridir. Kültürel miras toplumların ortak geçmişlerini, tarihi birikimlerini ve kimliklerini yansıtır. Dolayısıyla kültürel mirasın yönetimi kurumsal yapılar, yasa, yönetmelikler ve çeşitli uygulamalarla düzenlenmekte ve uluslararası sözleşmeler de belirlenmektedir. Günümüzde kültürel mirasın -somut ya da soyut- öğeleri toplumlar tarafından sürdürülebilirlik esas alınarak planlanmakta ve önemsenmektedir. Bu çalışmanın amacı kültürel mirasın önem, kapsam ve çerçevesini Ankara Etnografya Müzesi örneklemini üzerinden ele almaktır. Bu çalışmada sürdürülebilir kültürel miras yönetiminin koruma ve yaşatmaya yönelik planlamalarının günümüzde kadar uzanan öneminin kökleri Ankara Etnografya Müzesi örneği üzerinden tartışılmıştır. Çalışmada Ankara Etnografya Müzesi, çağdaş sürdürülebilir kültürel miras yönetimi anlayışının önemli, özgün, tarihi ve sembolik bir örneği olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Kültür Politikaları, Ankara Etnografya Müzesi, Müze, Kültürel Miras, Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi.

ABSTRACT

Ankara Ethnography Museum is one of the important institutional representations of the centuries-old history of the Republic. The fundamental social, political and economic changes and transformations undertaken at the founding of the Republic were aimed at building the nation-state and creating a national consciousness. The Ankara Ethnographic Museum was the first state-built museum in Turkey and has a historical significance as the body of Gazi Mustafa Kemal Atatürk was preserved there for many years. The Ankara Ethnography Museum has been institutionalized as a representation of the construction of the nation-state, the creation of national consciousness, the protection of cultural heritage and its transmission to future generations. In this respect, the Ankara Ethnography Museum has become not only a museum but also a symbolic example of the centuries-old history of the Republic with the representations it carries. In this respect, Ankara Ethnography Museum is one of the most important institutional representations of cultural heritage. Cultural heritage reflects the common past, historical accumulation and identities of societies. Therefore, the management of cultural heritage is regulated by institutional structures, laws, regulations and various practices, and international conventions are also determined. Today, the elements of cultural heritage -tangible or intangible- are planned and emphasized by societies based on sustainability. The aim of this study is to examine the

¹ Corresponding Author: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, isilay.gokturk@dpu.edu.tr, ORCID ID: 000-0002-4972-8217

importance, scope and framework of cultural heritage through the case of Ankara Ethnography Museum. In this study, the roots of the importance of sustainable cultural heritage management planning for conservation and preservation are discussed through the example of Ankara Ethnography Museum. Ankara Ethnography Museum is identified as an important, unique, historical and symbolic example of contemporary sustainable cultural heritage management.

Keywords: Cultural Policies of the Republican Era, Ankara Ethnography Museum, Museum, Cultural Heritage, Sustainable Cultural Heritage Management.

GİRİŞ:

Osmanlının çöküşü ve ardından Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti devrimsel bir yapılanma sürecine girmiştir. Siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel her alanda işleyen bu yeni sürecin temel karakteri ise ulus devlet yaratma ve milli bilinci oluşturmaya yöneliktir. Cumhuriyet Türkiye'sinin yapılanma sürecinde kültür politikaları temel hareket noktalarından biri olmuş ve bu politikaları yönlendirecek uygulama ve kurumların hizmete geçirilmesi öncelikli olmuştur. Kurulacak ulus-devlet yapılanmasının meşruiyeti ve birliğinin sağlanmasında kültür, bilinç ve kimlik belirleyici unsurlar olmuştur. Kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması ise ulus kimliğinin ve milli bilincin, kimliğin inşasında bir anahtar olarak görülmüş ve kültür politikaları kapsamında başkent Ankara'da bir müze kurma fikri ön plana çıkmıştır. Cumhuriyet dönemi politikalarının uygulanması ve hayata geçirilmesinde pek çok aydın ve siyasetçi rol almış bu isimlerden en önemlisi de Atatürk'e yakınlığı ile bilinen Ziya Gökalp olmuştur. Gökalp siyasi, toplumsal ve kültürel açıdan Cumhuriyet tarihinin ve Cumhuriyet dönemi yapılanmasının önemli aydınlarından. Cumhuriyet dönemi kültür politikalarının şekillenmesinde etkili olan Gökalp etnografya müzesinin de kurulmasını öneren isimdir (Karaduman, 2007; 2017). Ankara Etnografya Müzesi'nin kurulmasına ilişkin temel fikir ve hareket noktası ulus-devletin yapılanması ve yeni toplum kimliğinin inşasına dayanmaktadır.

Türk kültür ve tarihinin öğelerini temsil eden Ankara Etnografya Müzesi dönemin koşulları içinde düşünülmüş ileri bir adım olarak kurumsallaşmış ve gerek Cumhuriyet'in asırlık tarihinin gerekse kültür politikalarının temsili olmuştur (Gerçek, 1999: 400; Tansuğ, 1990: 663). Müze'yi döneminin koşulları içinde diğer müzelerden ayıran özellikli ve ayrıcalıklı unsurlar bulunmaktadır. Müze, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle planlanmış ve devlet eliyle inşa edilmiştir. Bu planlama ve inşada Türk kültürünü yaratma, koruma, temsil etme ve sürdürme temel hareket noktası olmuştur. Dolayısıyla Ankara Etnografya Müzesi kültürel miras yönetiminin ilk sembolik örneklerindedir. Bu çalışmada da Ankara Etnografya Müzesi kendisine özgün tarihsel özellikleri ile kültürel miras yönetiminin sembolik bir temsili olarak örneklendirilmiştir. Bu açıdan çalışmada bir kültür kaynağı ve değeri olarak müzeler, kültürel mirasın yönetimi, sürdürülebilirliği kapsamındaki içeriğin kurumsal bir sembolü olarak ele alınmıştır.

Müzeler birer kültür kurumu olarak kolektif kimliğe ilişkin biz'in meşrulaştığı, kültürel ve toplumsal hafıza mekanlarıdır. Merkezi olarak kamu yararı gözetilen bir kurum olan müzeler toplumun kültürel mirasını toplum adına koruyan ve yine toplumun kültür varlığının somut bir belgesidir. Bu açıdan müzeler tarihsel, toplumsal ya da siyasal formların kültürleştirilmesinin dikkat çekici örneklerindedir. Müzeler kültürlerin dışavurum aracıdır ve toplumsal yeniden inşasının etkin bir aracıdır. Dolayısıyla kolektif hafızanın ve kültürel mirasın hem yaratıcısı hem de taşıyıcısı ve aktarıcısıdır. Kültürel bir kurum olarak müzeler, toplumların kültürel hafızalarının korunduğu ve yaşatıldığı mekanlardır. Toplumlararası ilişkilerin hızla farklı düzlemler üzerinden şekillendiği günümüzde müzeler, kültürel alışveriş, katılım, tanıtım gibi pek çok işlevi üstlenmişlerdir. Örneğin sanal müzecilik bu anlamda müzelerin kültürel işlevlerini genişleten bir uygulama olmuştur. Gerek kamu politikaları uygulamalarında gerekse kültür politikaları uygulamalarında müzeler toplumlararası kültürel ilişkilerin formel kaynakları olmuştur. Bu açıdan müzelerin toplumlararası iletişimin kurumsal bir yapılanması olduğunu da ifade etmek

mümkündür. Dolayısıyla müzeler kültürel mirasın kurumsal bir yansımasıdır ve kültürel miras yönetiminin sürdürülebilirliğinin işlevsel çerçevesini sunmaktadır.

Toplumsal yapıya ait ve kültürün bir taşıyıcısı olan olguların, olayların, grupların, kişilerin, nesne ya da durumların kültürleştirilmesi toplumların kimliklerinin oluşmasında önemli bir işleyiş biçimidir. Kültür, toplumsal yapı içindeki ağ biçimleri ve karakterleri ile toplumların kimliğinin en önemli anahtarı olarak konumlanmaktadır. Kültürün toplumsal yapı için anahtar bir form olarak işlenmesi toplumsal siyasetin, kurumların, kurumsallaşmaların temel hareket noktası olmuştur. Bu şekliyle esasen kültür, hem bir yapı formu, bir inşa biçimi hem bir kimliklendirme aracı ve hem de koruma/aktarmayı içeren bir anahtar olarak kültürel miras şeklinde toplumlar için varlık kazanır. Kültürel mirasa yönelik toplumsal duyarlılık özellikle XIX. yüzyıl sonrası ve XX. yüzyıla birlikte kurumsallaşma ve uluslararası sözleşmelerle birlikte formel bir biçim kazanmıştır. Özellikle günümüzde ulusal ve uluslararası alanlarda sürdürülebilirliğin esas alındığı bir kültürel miras yönetimini içeren bir bakış açısına yerleşmiştir.

1. Kültürel Miras: “Koruma ve Yaşatma”dan Sürdürülebilir Kültürel Mirasa

Kültürel miras, nesillerin birikimli bilgi ve deneyimlerini ifade eden, toplumların kültürel kimliklerini zenginliğini yansıtan ve yalnızca bir topluluğun veya ulusun ötesinde genel olarak insanlığın mirası olarak kabul edilen bir kavramsallaştırma olarak kullanılmaktadır (Hosagrahar, 2010: 193). Bu açıdan kültürel miras, aynı toplumdaki bireylerin ya da grupların ortak geçmişlerini ve tarihi birikimlerini ortaya koyan, soyut ve somut olmak üzere yalnızca içinde bulunduğu toplum ve gelecek kuşaklar için değil tüm insanlık için anlam ifade eden zenginlik olarak tanımlanmaktadır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017: 58). Dolayısıyla, genellikle uzmanlaşmış kurumların elinde bulunan, toplumların eski, önemli ve korunmaya değer olarak gördüğü ve bilinçli koruma önlemlerine uygun olarak tanımladığı yerleri, nesnelere, alanları, uygulamaları ve taşınır/taşınmaz eserleri içermektedir (Brumann, 2015: 414). Kültürel mirasın tanımından öte içeriğinin geniş bir düzlem içinde belirlendiğini ifade etmek mümkündür. Kültürel mirasın içeriği bir taraftan; tarihi anıtlar, müzeler, arkeolojik sitler, sanat ve mimarinin başyapıtları ya da daha geniş anlamda doğal olanı içeren çevre, flora ve fauna gibi alanlar olabileceği gibi diğer taraftan da mitler, inançlar ya da din, dil gibi somut olmayan miras geleneklerini de kapsayabilmektedir (Hosagrahar, 2010: 193). Kültürel mirasın geniş içeriği, kültürel mülkiyet, gelenek, kültürel aktarım ya da toplumsal hafıza ve hafıza mekanları gibi bir dizi başka olgu ve terimle birbirinin yerine kullanılabilirlik noktasına kadar örtüşmektedir (Brumann, 2015: 414). Bu açıdan daha kapsayıcı bir açıklamayla kültürel miras, bir grubun veya toplumun geçmişten devraldığı somut eserler (kültür varlıkları) ve somut olmayan niteliklerin mirası olarak tanımlanmaktadır. Kültürel miras, günümüzde geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran bir kavramdır ve toplumlar için taşıdığı değerler nedeniyle günümüzde korunmakta ve gelecek nesillerin yararına sunulmaktadır (URL-1).

Kültürel miras, ifade biçimleri aracılığıyla hafızayı aktarır ve böylece maddi nesnelere maddi olmayan olgulara bağlar ve onlara yeni anlamlar kazandırır (Hosagrahar, 2010: 193). Miras'ın işleyişinin özünde hatırlama ve bellek yatar ve kültürel bellek, toplumsal hatırlama biçimleri ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Assmann (2015) toplumların farklı biçimlerde hatırlama kültürü ve kültürel bellek geliştirdiklerini ifade eder. Bu açıdan Assmann hatırlama -geçmiş bağlantısı-, kimlik -politik imgeleme- ve kültürel süreklilik -gelenek oluşturma- arasındaki bağlantıyı inceler. Assmann'a (2015: 23) göre her kültür hem toplumsal boyutta hem de zaman boyutunda bağlayıcı ve birleştirici bir yapı oluşturur. Ortak eylem, deneyim ve beklenti mekânlarından bir '*sembolik anlam dünyası*' yaratarak, birleştirici ve bağlayıcı gücüyle bireyleri birbirine bağlar. Kültür, önemli deneyim ve anıları biçimlendirilip canlı tutarak, ilerleme halindeki şimdiki zamanın ufkuna, bir başka zamanın görüntülerini katar ve geçmiş -dün- ile bugünü -geleceği- birleştirir. Aynı zamanda kültür, kuralcı ve anlatısal, yönlendirici ve nakledici yönü ile bireylere 'biz' deme imkânı veren kimlik ve aidiyet temelleri yaratır. Dolayısıyla ulusların ortak kimliği, ortak aidiyetin bilince çıkarılmasıdır (Assmann, 2015: 143). Bu açıdan toplumsal olarak inşa

edilen kültürel miras bir kaynak olarak; ulus kimliği ve kültürü yaratmada etkin bir rol oynar ve toplumun miras'a bağladığı değer de kültürel anlamlarla birlikte "biz" üzerine karakterize edilir. Müzeler ise toplum için kültürel, sembolik anlam dünyası yaratmanın kurumsal temsilcileri olarak işlev görmektedir.

Kültürel miras kavramının ortaya çıkışı koruma/muhafaza etme fikriyle doğrudan ilişkilidir ve anıtlara, binalara, sanat eserlerine vb. farklı değerlerin atfedildiği uzun bir tarihsel gelişimin sonucudur. Sanat eserleri ve diğer kültürel başyapıtlar gibi daha küçük nesnelere toplanması geleneği '*antikacı ilgisine*' ait olmakla birlikte geç orta çağ ve erken modern dönemdeki ilk koleksiyonlar '*bir odadaki tüm dünya*' tipi ansiklopedik koleksiyonlardan oluşmaktadır. Bu koleksiyonlar uzun bir kurumsallaşma sürecinin ilk aşamaları olmuştur. XIX. yüzyıl ve sonrası ulusal miras kavramı bu süreçteki kilit faktörlerden biri olmuştur. Bu da ulusal müzelerin ve anıtları koruma komisyonlarının ya da kurumlarının kurulmasına yol açmıştır. XX. yüzyıla birlikte özellikle ulus-devletlerin inşası ve dünya konjonktüründe meydana gelen köklü değişimler ile de uluslararası UNESCO gibi örgütler, dünya mirası, dünya belleği gibi kavramları koruma literatürüne dahil ederek birçok ulusun kültürel miras yönetimini kurumsal şartlarla uluslararası standartlara bağlanmıştır (URL-1).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'ya (URL-2) göre kültürel miras; sembolik, tarihi, sanatsal, estetik, etnolojik, antropolojik, bilimsel ve toplumsal önem dahil olmak üzere çeşitli değerlere sahip eserler, anıtlar ve müzelerdir. Kültürel miras, hem somut mirası (taşınır, taşınmaz ve su altı) hem de kültürel ve doğal miras eserlerinin, alanlarının veya anıtlarının ürettiği somut olmayan kültürel mirası içermektedir. Kültürel miras, yalnızca anıtlar ve nesne koleksiyonlarıyla sınırlı olmayan; aynı zamanda sözlü gelenekler, sahne sanatları, sosyal uygulamalar, ritüeller, festivaller, doğa ve evrenle ilgili bilgi/pratikler veya geleneksel el sanatları üretme bilgi ve becerileridir. UNESCO'ya (URL-3) göre '*atalarımızdan miras kalan ve torunlarımıza aktarılan gelenekleri veya yaşayan ifadeleri*' içeren '*evrensel ahlaki bir yükümlülüktür*'. UNESCO (URL-3) tarafından kültürel mirasın, artan küreselleşme karşısında kültürel çeşitliliğin korunmasında önemli bir faktör olduğu ifade edilmiştir. Kültürel miras bu anlamda farklı toplumların kültürel mirasının anlaşılmasına, kültürler arası diyaloga yardımcı olacak ve diğer yaşam biçimlerine karşılıklı saygıyı teşvik edecektir. Dolayısıyla kültürel tezahürün kendisinden ziyade kültürel mirasın önemi, kültürel miras yoluyla bir nesilden diğerine aktarılan bilgi ve beceri zenginliğindedir.

Kültürel miras erken dönemde bir değer olarak 'ulusal gurur ve birlik' kaynağı içinde temellenmişken bu değer çağdaş koruma yaklaşımında '*yerel ve bölgesel kimlik, mekânsal kalite, ekonomik refah ve sosyal uyumun kaynağı*' olarak belirginleşmiş ve yaygınlaşmıştır (Dinçer ve Enlil, 2012: 47). Kavramın genel çerçevesi aynı olsa da son yıllarda ortaya çıkan '*yeni miras*' kavramı miras nesnelere çok insanlarla dünyaları arasındaki etkileşim sürecine odaklanmaktadır. Bu yeni miras görüşü, insan hakları sözleşmesiyle yakından ilgilidir ve '*Kültürel Mirasın Toplum İçin Değeri Sözleşmesi*' (Faro Sözleşmesi) (URL-4) adıyla 2005 yılında yayınlanmıştır. Faro Sözleşmesi'nin insan odaklı bakış açısı kendisini Avrupa Komisyonu'nun ve UNESCO'nun daha önceki miras anlaşmalarından ayırmaktadır ve '*dünyada var olmak*' gibi temel ve gündelik bir insani sorunu ele aldığı söylenebilir. Faro Sözleşmesi'ne göre miras terimini metalaşmış ve eşyalaşmış şeylerle sınırlamak, mirasın yaşamın gündelik tecrübesiyle kişisel bellek ve kimlikteki merkezi yerini gözden kaçırmak olur. Bu 'yeni miras' anlayışı '*mirasın toplum tarafından hizmet görmesi yerine ... mirasın topluma hizmet etmesi*' gerektiğine yöneliktir (Fairclough, 2012: 35-36). Kültürel mirasın kapsam ve içeriğinin uluslararası çerçevede önemini koruyan bir kavrayışla ele alındığını ifade etmek mümkündür. Kapsam ve içeriğinin farklılaşmasına karşın sürdürülebilirlik, bir kaynak olarak kültürel miras yaklaşımı için temel bir politika ve belirleyicidir.

Sürdürülebilirlik, Avrupa Komisyonu'nun (URL-5; URL-6) kültürel miras eylem planı çerçevesinin içinde, kültürel mirasın sosyal sermayeyi geliştirme, ekonomik büyümeyi artırma ve çevresel sürdürülebilirliği güvence altına alma potansiyelini vurgulayacak şekilde açıklanmıştır. Avrupa Komisyonu, Avrupa'da sürdürülebilir kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik kalkınma için bir kaynak olarak anlaşılan kültürel mirasta sürdürülebilirliği önceliklerinden biri olarak kabul etmiştir. Bu çerçevede kültürel miras yoluyla şehirleri ve bölgeleri yeniden canlandırmak, miras binaların uyarlanarak yeniden kullanımını teşvik etmek, kültürel mirasa erişimi sürdürülebilir kültür turizmi ve doğal miras ile dengelemek üzerine oluşturulmuş üç eylem kümesi tanımlanmıştır. Bu açıdan kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve yönetimi; miras bilinci oluşturan, somut ya da somut olmayan kültür varlıklarını koruma ve yaşatma dengesini gözetken, risk faktörlerini önleyen ve azaltan, katılımcı yaklaşımı destekleyen, organizasyonel yapıyı geliştirilebilir kılan, kültürel mirasın geçmişi, bugünü, geleceği ve devamlılığı için program ve eylemleri oluşturacak planlara bağlıdır (Başdoğan, 2022: 1218).

Kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamak finansman, yönetim ve insan kapasitesi gibi pek çok faktöre bağlıdır. Konuyla ilgili geliştirilen politikalar sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli çerçevelerden biridir. Kavram genellikle kültürel sürdürülebilirlik olarak anılır ancak kültürün sürdürülebilirliğinden büyük ölçüde farklıdır. Kültürün başlı başına korunmasıyla, yani miras da dahil olmak üzere uygulamaların, inançların ve kimliğin ve belirli bir kültürün gelecekteki varlığının sürdürülmesiyle ilgilidir (Jelincic ve Tisma, 2020: 79). Ancak kültürel mirasın gelecek nesiller için sürdürülebilir olarak korunmasının ötesinde bir kültür politikası yönetimi ve kültürel mirasın sürdürülebilir şemalarının çıkarılması ile ilgili bir çerçeveden söz etmek gerekmektedir. Kültürel miras yönetimi, kültürel mirasın kamu yararına tanımlanması, korunması ve idaresi ile ilgilenen ve giderek büyüyen bir alandır (URL-7). Bu açıdan kültür politikalarının yanında kültür mirasının varlık, değer ve kaynak olarak tanımlanması, korunması, değerlendirilmesi ve topluma sunulması sürdürülebilirliği için idari ve finansal modeller hazırlanması ve bu sürece katkıda bulunacak paydaşların belirlenmesi günümüzde kültür mirası yönetimi alanını meydana getirmektedir (Ünsal, 2012: 23).

Kültürel miras toplumların kültürlerini muhafaza etmeleri ve bir sonraki kuşağa aktarmalarının bir açıklaması olarak kabul edildiğinde müzeler bu açıklamanın en dikkate değer örneklerinden biridir. Kültürel mirasın belleği ve bir hafıza mekânı olarak müzeler ve müze nesnelere kolektif belleğin unsurlarını canlı tutma görevini yerine getirirler. Ulus devletlerin aktarmaya çalıştıkları siyasal mirasın korunduğu mekanlar olarak müzelerin sergiledikleri nesnelere kolektif hafızaya ve ulusal kimliğe katkı sağlamaktadır (Tasouji, 2013: 130). Assmann'a (2015: 30-31) göre kültürel bellek; kültürel anlamın öğelerindeki dönüşümü örgütlenme biçimlerindeki tarihi değişimleri ele alabilmek için diğer bir deyişle 'geleneğin oluşumu', 'geçmişle ilişki' ve 'politik kimlik ya da imgelem'in tartışılabilirliği işlevsel bir çerçeve ihtiyacını karşılar. Assmann (2015: 152) bu şekilde kültürel belleğin yalnızca yapay ve kurumsal olarak oluşturulabileceğini ve kültürel anlamın kendiliğinden dolaşımı ve yeniden üretiminin mümkün olmadığını, sahnelenmesi ve dolaştırılması gerektiğini ifade eder. Dolayısıyla müzelerin kültürel mirasın yönetiminin bir planlaması olduğunu ifade etmek mümkündür. Müzeler kuruluş amaçları itibarıyla kültürel değerlerin korunması toplum yararına değerlendirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amacını taşımaktadır (Gerçek, 1999: 10). Günümüzde müzelerin koruma, yaşatma ve sergilemenin ötesine genişleyen bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) yaptığı yeni tanıma göre müze, "...somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kurumdur ve kamuya açık, erişilebilir, kapsayıcı müzeler çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder". Bu açıdan ICOM'un yaklaşımında müzeler; eğitim, eğlence, yansıma ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunarlar ve toplulukların katılımıyla faaliyet gösterirler (URL-8). Dolayısıyla müzeler kültürel mirasın yalnızca muhafaza edildiği ve sergilendiği mekanlar olmanın ötesinde sürdürülebilirliğe dayalı interaktif bir biçim kazanmıştır.

Kültürel miras geçmişten günümüze toplumlar tarafından farklı bakış açıları ve kurumsal yönelimleriyle farklı şekillerde önemsenmiş ve dikkate alınmıştır. Bu önem ve dikkat özellikle XX. yüzyıl başlarında müzecilik gibi kurumsal faaliyetlerin kökleşmesi ile pratikleşmiştir. Bu dönemde kültürel mirasa ilişkin temel ortak yönelim ulus kimliği, kültürü ve bilinci yaratmaya yönelik olmuştur. Bu amaç ve kapsam kültürel mirasta “koruma ve yaşatma” yaklaşımlarını merkeze almıştır. Günümüzde ise kültürel miras yaklaşımı özellikle sürdürülebilirliğe ilişkin bir kurumsal yapılanma içindedir. Müzeler ise bu yapılanmanın önemli bir parçasıdır. Ankara Etnografya Müzesi de kültürel miras yaklaşımlarının tarihsel seyri içinde konumlanmış ilk sembolik örneklerindedir. Müze, geçmişten günümüze tarihsel özelliklerini korumuş olmakla birlikte günümüzde sanal müzecilik (URL-9) gibi kültürün uluslararası yaygınlaşmasına ilişkin dijital uygulamaları da kullanmaktadır.

2. Cumhuriyet Dönemi Ulus Kimliğinin İnşası Bağlamında Kültürel Miras

Avrupa’da bağımsız egemen devletlerin yan yana var olma hakkı 1648 Westphalia Antlaşması’yla bir norm olarak kabul edilse de ulus-devlet oluşumunun tamamlanması yüzyıllar sürmüştür (Harvey, 2008: 56). Fransız İhtilali ve Endüstri Devrimi gibi iki makro devrim, XIX. yüzyılda yeninin, modern olanın ortaya çıkmasında ve en çok da ulus-devletlerin inşasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. İmparatorlukların çöküşü ve yerini ulus-devletlere bırakması modern ideolojiler çerçevesinde devletlerin kendisini inşa etmesi, Fransız İhtilali sonrası siyasal olgulara ve Endüstri Devrimi sonrası iktisadi gelişmelere dayanır. Bu anlamda imparatorluk yapılarının yerine inşa edilen ulus-devletler kendi kimliklerini-kültürlerini-tarihlerini ait oldukları uygarlığın sürekliliği içerisinde inşa etme çabası içinde olmuşlardır. Ulus mekanik ya da statik değil sosyal bir birlikteliktir ve her ulusun bir tarihi ve kültürü vardır. Bu tarihsel arka planda ulus-devlet anlamındaki ulus, toplum kadar moderndir/yenidir. Bu açıdan ‘socius’ merkezli perspektif her türlü insan birlikteliğine zamanın, zeminin, tarihin ve kültürün kattıklarını göz ardı etmeksizin ele alan bir yaklaşımı kavramak zorundadır (Çelebi, 2008: 72-73). Her toplum ayrı bir tarihe, kültüre dolayısıyla gelişme, ilerleme biçimine sahiptir. Avrupa merkezli Batı toplumları için bu ilerlemenin tarihsel kaynak ve dayanakları kendine özgüdür. Bu açıdan Türkiye için modernite sürecinden ziyade modernleşme sürecinden bahsetmek mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğu’nun gerileme ve çöküş süreçlerine çözüm adına girişilen reform hareketleri ve Batılılaşma çabaları; kültürel, siyasi, ekonomik alanlarda düzenlemeler ve oluşan düşünce akımları olmak üzere her alanda kendisini göstermiştir. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan 1918 Mondros Mütarekesi’ne kadar geçen zaman içinde çöküş karşısında alınacak önlemlere, Batı’ya karşı ancak onlar gibi olarak karşı koyulacağı düşüncesinde hareket edilen temel bir politika yön vermektedir (Toynbee, 1999: 47). Osmanlı subay ve aydınları, Batı’dan edindikleri tecrübeler ile parlamenter mücadelelere girişmişler ve fikri alanda Cumhuriyet ve yeni ideolojik yapılar hâkim olmuştur. Modern sanayinin toplumlarının reçetesi olan pozitivist bilime göre örgütlenmiş yeni bir devlet ve toplum tesis etmek Jön Türk aydınlarının başlıca hedefi olmuştur (Bulut, 2021: 7). Osmanlı’nın çöküşü ve ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu süreklilik içinde ulus-devleti inşa etmiştir. Cumhuriyet ideolojisi topyekûn modernleşmeyi hedeflemiş ve çağdaş Batı uygarlıkları seviyesine ulaşmayı siyasi bir seçim olarak benimsemiştir. Çağdaş Batı uygarlığına ulaşmada kent ve köy planlamasından mimariye, sanatta müzikten resme bir kültür kalkınması gerçekleştirmek her alanda başlıca hedef olmuştur. Modern bir başkent olarak yeni baştan yapılacak olan Ankara’nın, Cumhuriyet’in çağdaş simgesi olarak inşa edilmesi bu projenin önemli bir aşamasıdır (Aslanoğlu, 2010: 26).

Cumhuriyet Dönemi kültür politikaları; kentleşmeden mimariye, müzecilikten sanata, edebiyattan eğitime kadar geniş bir çerçevede içinde şekillenmiştir. Bu çerçeve, tarihdışı’nda görülmüş olan Batı-dışı toplumlar için modernist bakış açısının içerdiği tarihsel eylemlilik etkisinin bir yansıması şeklinde biçimlenmiştir. Kimlik inşasında, ulusların coğrafyalarındaki tarihe eklenmeleri son derece önemlidir ve bunun için de arkeolojik çalışmalarla birlikte kültürel eserlerin müzeleştirilmesi gayet

temeldir. Çünkü uluslar kültürel anlamda müzelerde kurulum (Artun, 2017: 54). Bu açıdan Cumhuriyet Dönemi kültür politikalarının işleyişi bir '*tarihsel doğruluk*' inşa etme çabasının da temeli olarak karakterize olmuştur. Ulusu, ulus bilincini, kimliğini ve kültürünü anlatılaşdırmak, sembolikleştirmek ve sergi nesnelere dönüştürmek de arkeoloji, filoloji, etnoloji ve müzebiliminin seferber edildiği ve aktif bir biçimde desteklendiği (Bozdoğan, 2012: 23, 263; Demirci ve Gençkaya, 2018: 63; Öndin, 2003: 60-61) bir kültür politikasının ana karakterini oluşturmuştur. Bu açıdan Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar uzanan çizgide kültür politikaları farklı dönemlerden ve önemli aşamalardan geçmiştir. 1920'lerde başlayan bu süreç Türkiye'de izlenen kültür politikalarını farklı şekillerde karakterize etmiştir. Dört dönem üzerinden ele alınabilecek bu sürecin ilk halkası 1920-1938 yılları arasında geçen ve Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen kültür devrimi dönemi; ikinci evresi 1939-1945 yılları arasında kapsayan, hümanizma ve aynı zamanda kültür devrimine karşı tartışma dönemidir. Üçüncüsü ise 1946-1950 yılları arası evrimcilik dönemi ve son olarak 1950-1960 yılları arasında kapsayan tavizler dönemidir (Atabay, 2009: 463). Bu dönemleştirmeler farklı şekillerde yapılabilir ve ele alınabilir. Ancak Türkiye'nin kültür politikalarının üç ana tarihsel hat üzerinde inşa edildiğini ifade etmek mümkündür. İlk olarak kültür politikalarının devlet eliyle inşa edildiği erken Cumhuriyet döneminden söz etmek mümkündür. İlk dönemde politikalar, tarihsel, siyasi, toplumsal koşullara bağlı olarak milli kimlik, bilinç ve kültür yaratma amacına dayanan bir şekilde karakterize olmuştur. İkinci olarak çok partili hayata geçiş ve 1980'lere kadar süren dönemde siyasal ayrışma, kutuplaşmalar kültür politikalarını şekillendirmiştir. Son olarak ise 1980'lerden günümüze kadar uzanan üçüncü dönemden bahsetmek mümkündür. Üçüncü dönemle birlikte kültür politikalarının uluslararası organizasyonel yapılara dahil olduğu, kültür/kültürel formların çağa uygun toplumsal gelişme/ilerlemenin bir aracı olduğu ve kurumsallaşmanın belirginleştiği ifade edilebilir. Bu dönemleştirmelerde belirleyici faktörler dönemin tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulları olmuştur.

Erken Cumhuriyet dönemi kültür politikalarının belirlenmesinde dönemin koşulları belirleyici olmakla birlikte özellikle Ziya Gökalp'in kültür yapılanmasına katkısı dikkate değerdir. Hars ve medeniyet kuramı ile Cumhuriyet dönemi kültür politikasının oluşmasında etkin rol oynayan Gökalp pratik ve teorik düzelmeye kültür politikalarını etkilediği gibi geçmişten günümüze kültürel tartışmaların ana çizgisini de belirlemiş ve etkilemiştir. Gökalp, halk kültürünün edebiyat, müzik, mimari, el sanatları ve oyun gibi çeşitli dallarıyla, dinsel gelenekler ve ahlaki değerlerde ulusal Türk geleneklerini görür (Heyd, 1979: 115). Gökalp'e göre bir toplumu bağlayan ülküler, müşterek bir geleceğin kurulmasına yönelik bir siyasal iradeyi değil, müşterek bir kültürel hazineyi içermektedir ve toplumsal gelişmenin amacı bir ulusun gerçek ruhu olan kültürel bağını ortaya çıkaran böyle bir toplum şeklidir (Heyd, 1979: 53-54). Gökalp'in Türkleşmek, İslamlaşmak Muasırlaşmak tezi Cumhuriyet döneminde yalnızca düşünce dünyasında değil siyasi ve kültürel alanda da önemli etkiler yaratmıştır. Gökalp'in (2016: 15-17) Türkleşmek ve İslam'da kalmak arasında çağdaşlaşma yani Batılılaşma ile bir sentez kurulabileceğine yönelik tezi Türklüğün ve İslam'ın idealleri arasında bir tezat olmadığı gibi, bunlarla muasırlaşmak ideali arasında da bir tezat olmadığına dayalıdır. Muasırlaşmak, yalnızca Batı'nın teorik ve pratik bilim ve tekniklerini kabul etmektir. Kültürde, dinde ve milliyette aranması gereken ahlaki ihtiyaçlar ise, sanki birer makine veya teknik imişler gibi Batı'dan ithal edilemezler. Gökalp'in kültür ve uygarlık ayrımı '*hars (kültür) millidir (ulusal), medeniyet (uygarlık) beynelmiledir (uluslararası)*' formülüyle Cumhuriyet Dönemi düşünce dünyasını ve kültür politikalarını şekillendirmiştir. Batılılaşma siyasi seçiminin ilkesi ulusal kültürün, uluslararası medeniyetin sentezi olarak biçimlenmiştir. Gökalp'in etkin olduğu bu sentezde kültür yani hars ulusal, uygarlık yani medeniyet uluslararası bir biçimde ele alınmıştır. Cumhuriyet'le birlikte her şeyi kapsayan evrensel medeniyet fikrinin Batılılaşma seçimi ve 'muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak' formülüyle mitleştiği bir dönemde milli kültürün tüm alanlarda belirleyici bir ana kaynak olarak ele alınması dikkate değerdir.

Gökalp'in kültür (*hars*) yaklaşımının kaynağını folklor ve müzecilik oluşturmuştur (Koçak, 2009: 378). Gökalp, etnografya müzesi, millî müze ve millî kütüphane gibi kültürel kurumlara olan ihtiyacı Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devamlı işleyen ve İttihat ve Terakki Partisi'nin parti programına yerleştiren fikir adamıdır (Karaduman, 2007; 2017). Bu amaçla Gökalp, Etnografya ve Arkeoloji Müzeleri, Türk folkloru ve Türk kültür tarihine ilişkin var olan belgeleri kapsayan kütüphaneler, Türk kültürünün canlandırılmasında rol oynayacak Türkoloji Derneği, yapılacak toplumsal araştırmalar için gerekli verileri sağlayacak İstatistik Enstitüsü ve bir ulusal tiyatro ve konservatuar kurulmasını önerir (Heyd, 1979: 115). Gökalp Ankara'da bir etnografya müzesinin kurulmasına yol açan fikri alt yapının mimarıdır ve milli müze ve etnografya müzesi konusunda ısrarlı olması ulus-devletin kültürel alt yapısını oluşturma amacına yöneliktir (Karaduman, 2016: 84; 2007). Gökalp (1980: 43) "*Hars Teşkilatı*" başlıklı makalesinde "*Millî harsımızın şuurlu bir hale gelip yükselmesi ne gibi teşkilatlara muhtaçtır?*" sorusunu sorar. Gökalp'e göre bu kurumlar milli müze, etnografya müzesi, milli tarih kütüphanesi gibi kurumlardır ve "*...bizde hakiki Türk müzesine ihtiyaç...*" bulunmaktadır. Gökalp bu aşamada milli müze ve etnografya müzesi ayrımı yapar ve etnografya müzesinin önemini özellikle vurgular. Gökalp'e (1980: 43-45) göre etnografya müzesinin amacı milli müzeden farklıdır. Milli müze milli tarihin müzesi iken etnografya müzesi "*milletimizin halihazırdaki hayatının*" müzesidir ve milli müze mazi'nin müzesi iken etnografya müzesi hal'in müzesidir. Millî müzeler, bir milletin tarih boyunca ürettiği maddi ve manevi unsurları bir araya getirip, muhafaza ve teşhir eden, dolayısıyla toplumu etkileyip biçimlendirirken etnografya müzeleri, toplumların hâlihazırdaki yaşam biçimleri ve kültürel değerlerini araştırmayı ve sergilemeyi amaç edinir. Dolayısıyla bu müzeler, kültürel kimliğin oluşması ve pekişmesinde önemli bir rolle konumlanırlar. Gökalp, İmparatorluk'tan kalan İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni medeni, beynelmilel ve ilmi değerleri yüksek, fakat harsi ve millî değeri aşağıda olan bir müze olarak görür. Topkapı Sarayı Müzesi ise harsi müze değildir ve medeni müze içinde değerlendirilebilir. Bu açıklamalarla hakiki bir Türk müzesi yalnız Türk kültürüne (harsına) ait eserler bir araya getirilerek oluşturulabilir ve bu şiddetli bir ihtiyaçtır (Karaduman, 2007; 2017).

Abdülhak Şinasi Hisar'ın (2010: 24) deyişle "*...“asar-ı atika”yı muhafaza ile bunlarla bir müze toplamak fikri*" ulus-devletin inşasında kültürün belirleyici bir politika olarak benimsenmesi ve kültürel mirasın bu politikanın sağlamasını yapacak unsurlardan biri olması yönünde gösterilen refleksi dayalıdır. Bu açıdan kültürel mirası koruma ve aktarma kültür politikalarının temel hareket noktası olmuştur. Günümüzde kültür varlığı olarak tanımlanan kültürel miras değerleri, Osmanlı Dönemi ve ardından uzun bir süre Cumhuriyet Türkiye'si'nde *Asar-ı Atika* olarak tanımlanmaktadır (Madran, 1996: 59). 1869, 1874, 1884 ve 1906 yıllarında çıkarılan *Asar-ı Atika* Nizamnameleri kültür varlıklarının korunmasına dair çıkarılan kanunlardır. İlk yaklaşımlarda çoğunlukla taşınır kültür varlıkları, müze objeleri/nesneleri ve arkeolojik kazılar üzerine yoğunlaşan bu yasal düzenlemeler, zamanla tüm taşınır/taşınmaz varlıkları içerecek şekilde geliştirilmiştir (Çal, 2009: 331; Dişli, 2022: 443). 1906 tarihli son *Asar-ı Atika* Nizamnamesi 67 yıl yürürlükte kalmıştır (Yücel, 1996: 920). Günümüzde ise 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı '*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*' ile korunmakta olan kültür varlıkları, "*tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş, bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar*" şeklinde tanımlanmıştır (URL-10). Bu tanımlamada yer alan kültür varlıklarının, kültürel miras tanım ve içeriği ile paralelliği dikkat çekicidir. Dolayısıyla kültür varlıklarının kurumsal reflekslerle ve kamu düzenlemeleriyle korunması refleksi kültür politikalarının işleyişteki yönünü temsil etmektedir. Kültür varlıklarının korunması refleksinin kültürel mirasın sürdürülmesi ve kamu politikalarıyla desteklenmesi yönünde bir kapsam içinde konumlandığını ifade etmek mümkündür. Bu açıdan Osmanlı Döneminden başlayan *asar-ı atika* refleksi günümüze kadar uzanan süreçte kültür varlıklarını ve kültürel mirası koruma, yaşatma, sürdürülebilir çerçevede geleceğe kuşaklara aktarma kapsamında kurumsal işleyiş içinde varlığını sürdürmüştür.

Cumhuriyet'ten günümüze kadar uzanan çizgide kültür politikalarının devrimci, revizyonist/reformist, ilerlemeci/çağdaş tüm biçimleri ulusal kimliği yaratmanın ve kültürel mirası bu kimliğin karakterize edici bir unsuru olarak planlamanın bir biçimi olarak işlemiştir. Kültürel miras bu açıdan toplumların tarihsel süreçleri ve kimliklerinin inşa edici, muhafaza edici ve kuşaklara aktarıcı aracıdır. Kültür politikalarının ve kültürel miras yönetiminin Cumhuriyet tarihinden günümüze uzanan geniş tarihsel çizgisi farklı kültürel formlar için farklı perspektifler üzerinden ele alınabilir. Ancak müzeler ulus-devlet yapılanmasında ve kültürel miras yönetiminde ayrıcalıklı bir rol üstlenmiştir. Cumhuriyet inkılabını yapan uluslarda müze fikri bir kültürü inşa etme adına canlanmıştır (Şapolyo, 1939). Anderson'a (1995: 198) göre ulus fikrinin kurumsallaşması için nüfus, harita ve müzeye ihtiyaç vardır ve müzeler de müzeleştirilen hayal gücü de köklü bir şekilde siyasaldır. Bu açıdan tarihi ve ulusa ait olan "...bütün abide ve eserlerin korunması meselesi, tek mil kültür işlerinin, nasıl nispi ve milli olduğunu bir daha vuzuhla..." göstermekte ve ispat etmektedir ve "milliyet meselesi bizim için de yalnız ırki değil, harsi bir mesele olduğuna göre, milliyetimizin şuuru ancak böyle, milli kültürümüzün esaslarına ve istinat direklerinin dayandığı sahalarda koruyabiliriz." (Hisar, 2010: 35). Müzeler ilerlemenin, gelenek ile ulusun, tarihsel miras ile mecellenin eklemlenmesinde bir katalizör işlevi görmüş gerek ulusal gerekse evrenselci anlamda kültürel meşruluğun kuruluşunun ana planlarını sağlamıştır (Huysen, 1999: 25). Dolayısıyla Cumhuriyet Dönemi'nde müzelerle birlikte hedeflenen şey "...hayatımıza ait ölü malzemenin derlenip toparlanması değil; tam tersine, heyecanı zirvelere yükselmiş bir inkılap hareketinin ruhi şaşasının somutlaştırılması"dır (Turinay, 2010: 10).

3. Kültürü Müzeleştirmek: Ankara Etnografya Müzesi

Türkiye'de müzeler Batılı örneklerine göre uzun bir geçmişe dayanmamakla birlikte ilk çalışmalar ve örnekler Tanzimat Dönemi'nde görülmektedir. Bu anlamda ilk müze, İstanbul Aya İrini Kilisesi'nde Mecmua-i Esiha-ı Atika ve Mecmua-i Âsar-ı Atika adıyla, Tophane-i Amire müşiri Ahmet Fethi Paşa tarafından eski silâhların bir araya getirilmesiyle 1846 yılında kurulmuştur. Mecmua-i Esiha-ı Atika'ya daha sonra Müze-i Askerî-Askerî Müze adları verilmiştir. Mecmua-i Asar-ı Atika'da ise çoğunlukla arkeolojik eserler bir araya getirilmiş ve daha sonra Müze-i Hümayun ve Arkeoloji Müzesi adlarını almıştır. Alman Dr. Anton Detheir'in Müze-i Hümayun riyasetinin ardından Osman Hamdi Bey Müze-i Hümayun müdürlüğüne gelmiş ve Osmanlı müzeciliği bir gelişim süreci içine girmiştir. 1910 yılından sonra Halil Ethem Eldem'in müdürlüğü zamanındaki çalışmalarla da müzecilik yaygınlaşmıştır (Oral, 2002: 118; Önder, 1995: 10-11).

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk müzeciliğinde ilerlemeci, bilimsel ve yapıcı bir dönem başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşunun ilk yıllarında öncelikle imparatorluktan miras kalan kültür varlıklarını koruma altına almıştır. Bu çerçevede Osmanlı'nın tarihi öneme sahip olan Topkapı Sarayı saltanat ve hilafetin kaldırılmasının ardından tüm mefruşatı ile müze haline getirilmiştir. İcra Vekilleri Heyeti kararıyla 1924 yılında Topkapı Sarayı'nın müze olarak ziyarete açılmasının kararlaştırılmasıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkiye Cumhuriyeti'nin düzenleyerek ziyarete açtığı ilk müze olmuş ve bir saray müze olarak müzecilik tarihinde çok önemli bir yere oturmuştur. Süleymaniye'deki Evkaf-ı İslamiye Müzesi vakıflardan alınarak Müzeler Müdürlüğü'ne bağlanmış ve 1927 yılında Türk ve İslam Eserleri Müzesi adıyla yeniden düzenlenerek ziyarete açılmıştır. 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapanmasına ilişkin kanunun yürürlüğe girmesinin ardından buralarda bulunan eserler mahalli müzelere taşınmıştır. Buna paralel olarak Hacı Bayram Veli Türbesi müze haline dönüştürülmüş, İstanbul'daki birçok türbe de Müzeler Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Konya Mevlâna Dergâhı ve Türbesi de 1927 yılında müze olarak düzenlenmiş ve Konya Mevlâna Müzesi Türk-İslam inancının evrensel ve hoşgörü değerlerini ön plana çıkaran bir müze olarak Türk müzeciliğindeki yerini almıştır. Ankara Etnografya Müzesi ise Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet eliyle inşa ederek kurduğu ilk müze olarak 1928 yılında tamamlanarak hizmete girmiştir. Türk halk kültürünü öne çıkaran Ankara Etnografya Müzesi yeni dönemin simgesi olmuş ve uluslaşma sürecinin bir sonucu ve abidesi olarak kurulmuştur. Ayasofya ise, 1934 yılında Bakanlar

Kurulu Kararıyla müze olmuştur. Bir sivil örgütlenme olarak Osmanlı'nın son yıllarında kurulan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında varlığını koruyan Türk Ocakları ise, Milli Müze niteliğine sahip geniş çaplı bir Hars Müzesi kurmak istemiş, kapatılmasıyla bu amacına erişememiş fakat düşünsel faaliyetleri ile Türk kültürünün araştırılmasında ve müzelerin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Oluşturduğu koleksiyon da Ankara Etnografya Müzesi'nin koleksiyonlarına bir zenginlik katmıştır (Gerçek, 1999: 146; Karaduman, 2016: 182; Karakoç ve Utkuluer, 2020: 130; Önder, 1995: 15; Şapolyo, 1939).

Türkiye Cumhuriyeti'nin inşasıyla birlikte gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler ve değişimler içinde müzeler, kuruluşlarını hazırlamış ve bu düzenlemelerle birlikte günümüze kadar ulaşan çığırda kültürel kurumlar olarak yapılaşmışlardır. Saltanat ve hilafetin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, kılık ve kıyafette ve daha pek çok alanda yapılan devrimlerle bu kültürü yansıtan eserler müzelerin çatısı altında topluma sunulmuş ve bu eserlerle müzeler zenginleştirilmiştir. Dolayısıyla Kurtuluş Savaşı sonrası eldeki olanaklar doğrultusunda Anadolu Türk-İslam kültürünün örnekleri toplanmaya çalışılmış ve uluslaşma sürecine paralel bir tutum sergilenmiştir (Gerçek, 1999: 146; Karaduman, 2016: 181). Cumhuriyet'in ilanının ardından müze sayısında yavaş yavaş artış başlamıştır. 1928 yılında Maarif Vekaletine bağlı Türkiye'deki müze sayısı İstanbul'da 3, Ankara'da 2, Edirne, Adana, Bursa, Konya, İzmir, Antalya ve Sivas'ta birer olmak üzere 12'dir (Gerçek, 1999: 151). Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılmaya çalışılan müzecilik faaliyetleri dört ana grupta toplanabilir. İlk olarak yurdun çeşitli yerlerinde bulunan dağınık haldeki taşınabilir eski eserlerin belirli merkezlerde toplanması söz konusudur. İkinci olarak toplanan eserlerin korunmaları yanında teşhir ve tasnif edilebilmeleri adına müzeler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda İstanbul'da Topkapı Sarayı ve Ayasofya müzeleştirilmiş, Ankara Etnografya, Adana, Antalya, Bursa, Edirne, İzmir, Konya ve Sivas müzeleri kurulmuştur. Üçüncü olarak savaştan dolayı çoğu tahrip olan mimari eserlerin ve anıtların restorasyonlarının yapılması ve son olarak Anadolu medeniyetlerinin bulunduğu antik merkezlerde milli kazıların başlatılması yürütülen faaliyetler arasındadır (Gerçek, 1999: 151-152). Topkapı Sarayı Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Konya Mevlâna Müzesi gibi köklü tarihi ve kültürel mirasın temsilcisi müzeler işlevleri ve mimari tarzları ile milli kültürü koruyan ve milli kültür, kimliği ulus-devletin inşasında ana eksene oturtan bir kültür politikasının varlığının tespiti edilebileceği müzelerdir (Karaduman, 2016: 182).

Müzeler, kültür ve kültür politikaları içinde konumlanmış ve Cumhuriyetin ilanı ile birlikte imparatorluktan ulus-devlete, ümmetten millete doğru gerçekleşen toplumsal yapılanmalar içinde önemli bir rol üstlenmiştir. Milli kültür, milli tarih ve milli bilincin inşası kültürel düzenlemelerin temel gereği olarak benimsenmiş ve bu dönemde folklor ve etnografya çalışmaları hız kazanmıştır. İmparatorlukların çöküşü ile şekillenen ulus-devlet yapılanmasıyla birlikte ulusal öz'ü keşif ve kaydetme yoluyla ulus bilinci kazandırmanın bir yansıması olarak etnografyaya olan ilgi artmıştır. Etimolojik olarak Yunanca *ethnos* -halk- ve *graphie* -çizim- kelimelerinin birleşiminden oluşan etnografya kısaca kültürü kayda geçirme çalışmasıdır ve etnografya çalışmalarına yönelik ilgi kısaca 'halka doğru' olarak adlandırılır (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 283). Bu anlamda ulusal kimlik, ulusla dünyanın öteki kültürleri arasındaki ilişkiler hakkındaki düşüncelerin değişime uğramaya başlamasıyla müze biçim ve içerikleri değişmeye başlamıştır (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 620). Cumhuriyet dönemi kültür yapılanmalarının ve kültürel mirasın korunması çabalarının bu çerçevede yakından ilgisi bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilanının ardından gerçekleştirilen teşkilatlanmaların arasında kültürün kurumsallaşması olarak müzelerin yapılaşması yer almaktadır. Bu doğrultuda tarihi, kültürü ve folkloru yaşatmak, kültür varlıklarını korumak amacıyla bir müze kurulma çabasına girilmiş ve başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle ve Ziya Gökalp'in başlıca düşünsel katkılarıyla Ankara'da bir etnografya müzesi kurulması kararı alınmıştır.

Görsel 1: Ankara Etnografya Müzesi (URL-11).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ve devlet eli ile yapılan ilk müze örneği olan Ankara Etnografya Müzesi'nin Eylül 1925 tarihinde temeli atılmış, Müze'nin temel atma töreni devrin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından yapılan bir konuşma ile yapılmıştır. Tanrıöver, Ankara'nın Namazgâh adı verilen tepesinde temeli atılan Müze'nin açılışını "*Eski, yeni, acı, tatlı bir çok müessir hatıraların izlerini taşıyan Ankara'mızda devlet müzesinin ilk temel taşı atıyorum ve hayalim memleketin diğer köşelerinde birbirini takip edecek bu gibi ilim, sanat ve tarih abidelerini görmekle mesuttur.*" sözleriyle yapar (Gerçek, 1999: 399; Gülekli, 1948: 144; Gürçay, 1968: 16; Ülkütaşır, 1973: 47). Asar-ı Atika ve Hars Müdürlüğü de yapmış olan Hamit Zübeyr Koşay Müze'nin ilk müdürü, Macar asıllı Türkolog Gyula Meszaros müşavir uzmanıdır. Müze binasının mimarı ise Etnografya Müzesi'nin hemen yanındaki Türk Ocağı (şimdiki Resim Heykel Müzesi) binasının da mimarı olan Arif Hikmet Koyunoğlu'dur. Müze binası Mili Mimari Rönesansı'nın örneklerinden sayılmaktadır (Bozdoğan, 2012: 54) ve Osmanlı ve Selçuklu dini yapı özelliklerini anımsatan, yarım küre şeklindeki kubbeli yapısıyla, geniş dikdörtgen alana yayılan planıyla, cephelerde simetrik yaklaşımlara, sivri kemer ve kubbe uygulamalarına sahiptir (Çubukçu, 2021: 366-367).

Koyunoğlu'nun mimari projesi bu şekliyle milli mimarlık anlayışının bir temsili olmuştur. Koyunoğlu, Etnografya Müzesi Binası'nın eski eserlere benzediği ve asri özellikler taşımadığı yolundaki eleştirilere verdiği yanıtta, mimarların dönemin beklentilerine uymak zorunda olduğunu açıkça dile getirir ve dönemin beklentilerini, Ziya Gökalp'in "hars-medeniyet" ayrımını benimseyen bir yaklaşımla değerlendirir (Alpagut, 2012: 16-18). Bu açıdan Müze'de sergilenecek olan eserlerin çoğunun dini ve milli eserler olması dolayısıyla binanın mimari yapısının da sergilenecek eserlere uygun olması planlanmıştır. Koyunoğlu da inşa edilecek binanın "*...eski Türk mimarisinden alınacak ilham ve etkilere haiz olması...*" yönünde hazırlanan şartnameye uygun olarak projesini tamamlamıştır. Müze'nin ismi ve kapsamı birkaç defa değişmiş, önce Halk Müzesi adıyla düşünülen Müze sonraları Devlet Müzesi, Milli Müze, Hars Müzesi şeklinde anılmış ve sonuçta Etnografya Müzesi adını almıştır (Firat, 1998: 21; Gerçek, 1999: 147; Oral, 2002: 119; Önder, 1995: 34).

Görsel 2: Türk Ocağı (Halkevi, Devlet Resim ve Heykel Müzesi) Binası (Solda) ve Etnografya Müzesi (Sağda), 1930'lu yıllar, Ankara, Namazgah Tepesi (URL-12).

Türkiye’de milli kimliği, milli tarihi ve milli kültürü inşa üzere bir etnografya müzesi kurma fikrinde Hars Müdürlüğü ve Maarif Vekâlet’inin kararları önemli olmuştur. Eski eserleri korumak ve denetlemek, tarihi anıtları tespit etmek, Türk etnografyasına ait belgeleri toplamak ve kütüphaneleri korumak gibi görevleri üstlenmiş olan Hars Müdürlüğü, müzeler, kütüphaneler ve güzel sanatlar şubelerine ayrılmıştır. 1924 yılında yine Hars Müdürlüğü bünyesinde kurulan kültür komisyonu çalışmalarında bir etnografya müzesi binası yapılması doğrultusunda tespitleri olmuştur. İcra Vekilleri Heyeti 14.12.1924 tarihinde yaptığı toplantıda 1259 sayılı karar ile asar-ı atika ve nefiseyi teşhir için Ankara’da bir müze binasının inşa edilmesine karar vermiştir. İcra Vekilleri Heyeti’nin kararından önce Maarif Vekaleti tarafından bir ön çalışma yapılmış ve bu çerçevede 02.07.1924 tarih ve 646 sayılı emirle bir Halk Müzesi’nin kurulmasına hazırlık olmak üzere İstanbul’da Celal Esat Arseven başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Maarif Vekili Tanrıöver bu doğrultuda ilk çalışmalara başlamış ve yeni müzeyi kurma konusunda İstanbul Darülfünun’dan arkadaşı olan Budapeşte Etnografya Müzesi uzmanlarından Macar Türkolog Gyula Meszaros’tan halk müzesinin kurulmasına ilişkin bir rapor istemiştir. Meszaros Bakanlığa Kasım 1924 yılında dokuz maddelik bir rapor sunmuştur (Gerçek, 1999: 147, 398; Gülekli, 1948: 144; Karaduman, 2016: 84-85; Oral, 2002: 121; Ülkütaşır, 1973: 46). Meszaros müzenin kuruluşuna ilişkin olarak hazırladığı raporda müzenin konumunu ve işlevini belirlemeye çalışmış önce etnoloji ve etnografya üzerinde durmuş ve bu bilim dallarının kavimlerin tarih boyunca ürettiği maddi ve manevi ürünleri, sosyal oluşum usulleri ile milli edebiyatının, güzel sanatlarının ve musikilerinin asli unsurları hakkında bilgi verdiğini belirtmiştir. Bu müze projesinin önceliği Anadolu’yu tanımakla birlikte Türk kültürünün beslendiği kaynakları Orta Asya Türk kültürlerini de kapsayacak bir genişliğe erişmektedir (Karaduman, 2016: 12, 89).

Ankara Etnografya Müzesi’nin kurulmasında önemli bir rol alan Meszaros raporunda bağımsız olan ve geleceğe önem veren her milletin geçmişini ve kökenlerini aradığını bu konuda yazılı kaynakların bulunması gerektiğini ifade eder. Meszaros kurulacak müzenin milli bir özelliğe sahip olması gerektiğini, Türkiye’de daha önce böylesi bir yapılanmanın olmaması dolayısıyla memleketin çeşitli yerlerinde terk edilmiş şekilde bulunan halk medeniyetine ait eserlerin bir an önce toplanıp müze kapsamında korunmaya alınması gerektiğini ifade eder. Meszaros raporunda mevcut kültürel eserlerin korunmasının milli bir görev olduğunu bu milli görevin sınırları aşan Asya’nın diğer Türk halklarını da

kapsayan inceleme ve ilmi derlemeleri de kapsamı gerektiğini vurgular. Anadolu Türkleri bağımsız bir millet olmuş, medeniyet sahasında daha fazla ilerlemiştir. Bununla birlikte Türk milleti, Asya'da kalmış olan milyonlarca soydaşının milli eserlerini inceleme ve korumakla da görevlidir (Karaduman, 2007; 2016: 89-92). Meszaros raporunda müzenin mimari olarak Arabi değil Türk mimarisini yansıtacak nitelikte gerekirse şarklı bir Türk üslubunda inşa edilmesi gerektiğini ifade etmiş ve müzenin beş şubeden oluşması planlanmıştır. Sergi salonlarında Türklerin genel uygarlık eserleri camekanlı dolaplarda teşhir edilecek, eşyaların yerleştirilmesinde Avrupa müzeleri rehber alınacaktır. İrkiyat şubesinde ise Türklerin ve bütün Türklüğün irkiyat sahasında incelenmesini ve halk örneklerinin ilmi tespiti yapılacaktır. Türk irkiyatının uluslararası bilgidan ayrılarak milli bir ilim haline getirilmesi mümkündür. Bu amaçla müzede bir irkiyat uzmanı bulunacaktır. Folklor şubesi ise halkın manevi uygarlığını incelemek ve korumakla yükümlü olacaktır. Batıl inanışlar, adetler, gelenekler, masallar, destanlar, türküler ve atasözleri gibi manevi değerler ve buna ilişkin eserler tespit edilip toplanacaktır. Diğer iki bölüm ise laboratuvar ve kütüphanedir (Karaduman, 2016: 92-95). Karaduman'a (2016: 89) göre, Meszaros'un Müzenin kuruluşuna yönelik olarak hazırladığı rapor, aslında uluslaşma sürecine giden Türk ulusunun maddi ve manevi kültür öğelerini bir araya getirmeye ve sergilemeye sonuçta da ulus-devletin kültürel kimliğini yaratmaya yönelik bir faaliyetin çerçevesini çizmektedir.

Yapımına 1925'te başlanan Ankara Etnografya Müzesi'nin açılışı Atatürk'ün isteğiyle Mayıs 1928'de Afgan Kralı Amanullah Han'ın Türkiye'yi ziyaretinde gerçekleşir. Müze'nin açılışı, Amanullah Han'ın Ankara'yı başkent olarak ziyaret eden ilk devlet başkanı (Akbaş, 2008: 311) olması nedeniyle de sembolik bir anlam taşımaktadır. Müze'nin halkın ziyaretine açılışı ise 18.07.1930'da olmuştur. Ankara Etnografya Müzesi, Türk kültürüne ait eserlerin muhafaza edildiği ve sergilendiği bir müze olmasının yanı sıra 1938-1953 yılları arasında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün na'sının bulunduğu bir mekân olması yönünden de tarihsel ve manevi bir anlam taşımakta ve diğer müzelerden ayrılmaktadır. Atatürk'ün ölümünden sonra Müze'nin iç avlusunda düzenleme yapılarak 15 yıl Atatürk'ün geçici kabri olarak kullanılmış ve Müze bu zaman zarfında ziyarete kapatılmıştır. (Aysal ve Avcı, 2019: 1445; Gerçek, 1999: 401; Önder, 1995: 34)

Cumhuriyet döneminde Ankara'nın başkent ilan edilmesinin ardından kentin imarı için geniş çaplı bir projelendirme başlamıştır. Bu projelendirme konutların yapımından kamu kurum binalarının inşasına kadar geniş ölçekli olmuştur (Fırat, 1998: 6). Yeni baştan kurulan Ankara'nın fiziksel ve toplumsal yapısı kültürel ve ulusal unsurlar üzerine inşa edilmiştir. Bu inşa sürecinde kültürel mirasın önemsenmesi ve müzecilik faaliyetlerinin öncelenmesi zamanın koşulları içinde milli kültüre verilen değerlerin bir yansımasıdır. Bu açıdan Atatürk'ün isteğiyle kurulan Ankara Etnografya Müzesi zamanında çok ileri bir adımdır ve Cumhuriyetten sonra müze binası olarak devlet eliyle yapılan ilk yapıdır (Gerçek, 1999: 400; Tansuğ, 1990: 663). Günümüzde sayısız kültür eserini bünyesinde bulunduran Ankara Etnografya Müzesi, Türk tarihine, sanatına, folkloruna ve kültürüne ait oldukça geniş bir koleksiyona sahip, Türkiye'nin en zengin ve en büyük etnografya müzelerinden biridir (Fırat, 1998: 28). Cumhuriyet döneminde toplumsal ve kültürel değişimin bir simgesi olarak planlanan Ankara Etnografya Müzesi, kültürel değerlerin sergilendiği ve muhafaza edildiği bir mekân olmasının yanı sıra milli ve millileştirilecek olan düşüncelerin ilk uygulama sahası olmuştur (Aysal ve Avcı, 2019: 1434). Bir ulus-devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti, öncelikle Türk eserlerinin korunmasına yönelik bir politika benimsemiş ve bu amaçla inşa edilen Müze, mimari biçimi, işleyişi (Karaduman, 2016: 115) ve inşa ediliş amacıyla sembolik bir yapı olmuştur.

SONUÇ:

XIX. yüzyıl imparatorlukların çözülmesi, sınırların netleşmesi ve ulus-devlet sürecine girilmesi tüm toplumlar için köklü değişim ve dönüşümlere sahne olduğu bir yüzyıl olmuştur. Osmanlının çöküşü ile imparatorluktan ulus-devlete, ümmetten millete geçiş Cumhuriyet rejiminin her alanda düzenlenen değişim ve dönüşümlerinin bir gereği olmuştur. Osmanlı'nın çöküşü ile başlayan Batılılaşma seçimi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte siyasi bir seçim olmuş ve bu seçim "muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak" formülü ile idealleştirilmiştir. Batılılaşma, çağdaşlaşma ya da modernleşme gibi anahtar formüller ulus-devlet örgütlenmesinin toplumsal bilinç, kültür ve kimlik yaratmasının gereği olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nin kültürel siyasetinin temelini de milli bilinç, milli kimlik, milli kültür yaratma ve ulus-devleti inşa etme siyaseti oluşturmuştur. Milli bilincin ve kimliğin temel dinamikleri hem ulus içi hem de uluslararası yapılarda kültürel formlar aracılığı ile inşa edilir. Kültürün ve kültüre ilişkin formların 'değer' yaratmada bir aracı olarak kullanılmasının ulus ve toplumlararası ilişkiler için güçlü bir etkisi bulunmaktadır. Bu açıdan gerek toplumlar için ve gerekse siyasi, ekonomik ya da kültürel açılardan toplumlararası ilişkiler için kültürel mirasa duyarlılık günümüzün en önemli hareket noktalarından biri olmuştur. Kültürel miras unsurlarına gösterilen önem toplumların kültürel aydınlanmalarının ve gelişmişliklerinin yansımasıdır. Osmanlı'da 'asar-ı atika', Türkiye Cumhuriyeti'nde asar-ı atika'nın beraberinde 'kültür varlıklarının korunması' ve günümüzde 'sürdürülebilir kültürel miras yönetimi' tanımlama, açıklama ve düzenlemeleriyle kültürel mirasın toplumsal ve siyasal önemi her alanda gözetilmekte ve korunmaktadır. Kültürel mirasa duyarlılık günümüz toplumlarının temel hareket noktalarından biridir ve Cumhuriyet'in asırlık tarihinin kültürel miras refleksi, asar-ı atika, kültür varlıklarını koruma ve günümüzde sürdürülebilir kültürel miras yönetimi çerçeveleri içinde geliştirilmekte ve düzenlenmektedir.

Müzeler ise kültürel mirasın aktarıldığı kültürel kurumlar olarak işlev görür ve kültürel ağların geçmiş-şimdi-gelecek tarihselliği içinde kültürel belleği inşa ettiği mekanlardır. Müze modernleşmeden ayrı bir şey olmak yerine onun ayrıcalıklı kültür aracı işlevi görmektedir. Ancak diğer yönüyle de müze Batı'nın 'her derde deva olarak gördüğü' modernleşme inancındaki krizin önemli bir kültürel belirtisidir (Huysen, 1999: 48, 51). Benjamin'in (2012: 41) deyişiyle "geleneği...konformizmin elinden çekip almak" modernitenin evrenselleştirici mitlerini tersine çevirmektir. Bu açıdan müzeler ve kültürün yönetimi yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için bir taraftan ulus-devleti inşa etmenin evrenselleştirici bir aracı olmuş diğer taraftan da milli bilinç ve kimlik kazandırmanın bir kaynağı olarak konumlanmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte düzenlenmeye başlanan köklü pek çok yapısal değişim, dönüşüm aynı zaman da pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet rejiminin devrimsel düzenlemeleriyle 'geleneğin tasfiyesi' çerçevesinde yürütülen tartışmaların müzeler aracılığıyla geleneğin ve kültürel mirasın muhafazası ve sergilenmesi yönünde tersinden işlediği görülmektedir. Bu tersinden işleme Topkapı Sarayı Müzesi'nde olduğu gibi doğrudan, Konya Mevlâna Müzesi'nde olduğu gibi reformist ve Ankara Etnografya Müzesi'ndeki gibi pragmatist, milli bilinci, kimliği yaratmaya yönelik inşacı şekilde farklı yönelimler kazanmıştır.

Kültür, devletlerin kurumsallaşma, örgütlenme ve kimliklendirme aracıdır. Türkiye'de kültürel mirasın korunmasına yönelik kurumsal refleksi tarihi dayanağı ve kaynağı uluslaşmaya yöneliktir. Ulus-devleti, milli kimliği oluşturma ve kültürel mirası koruma çabaları içinde müzecilik ve etnografya güçlü ve önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte kültürün merkezileşmesi yerine kültürün kamu kurumlarıyla ve müzeler aracılığı ile bir kaynak, değer ve varlık olarak yaygınlaştırılması söz konusudur. Ankara Etnografya Müzesi ise bu çabanın en sembolik örneklerinden biridir. Ankara Etnografya Müzesi ilk olarak; devlet eliyle inşa edilen ilk müze olması, ikinci olarak Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün uzun yıllar naaşının bulunduğu mekân olması dolayısıyla tarihi ve manevi bir değer taşır. Cumhuriyetin ilanının ardından başkent ilan edilmesiyle birlikte Ankara'nın tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla yeniden inşa edilmesi söz konusu olmuştur. Bu inşa

içinde bir müze kurma fikri ile şekillenen Ankara Etnografya Müzesi kültür politikaları çerçevesinde işleyen kültürel mirasın korunması refleksinin tarihsel ve sembolik temsillerinden biri olmuştur. Ankara Etnografya Müzesi asırlık Cumhuriyet yapılanmasının ulus-devlet yaratma, milli bilinç, kültür ve kimliği inşa etme amacının bir temsili olarak kurumsallaşmıştır. Kültürel mirasa duyarlılığın sürdürülebilirlik çerçevesinde kavramsallaştırıldığı ve yönetsel, organizasyonel bir çerçeve içinde ulus içi ve uluslararası bir kapsamda yeniden şekillendiği günümüzde Ankara Etnografya Müzesi kültürel ve tarihi bir kurum olarak kültürel mirasın sembolik kurumsal temsilidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bulunmamaktadır.

Teşekkür: Yoktur.

KAYNAKÇA:

- Akbaş, İ. (2008). Afgan Kralı Emanullah Han'ın Türkiye Gezisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7, 311-333.
- Alpagut, L. (2012). Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ve Ankara'da Anıtsal Bir Yapı: Türk Ocakları Merkez Binası, Z. Yasa-Yaman (Ed.), *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* içinde (11-28), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Artun, A. (2017). *Mümkün Olmayan Müze Müzeler Ne Gösteriyor?*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslanoğlu, İ. (2010). 1930'lar: Türk Mimarisinde Erken Dönem Modernizm, E. A. Ergut ve B. İmamoğlu (Ed.), *Cumhuriyet'in Mekanları, Zamanları İnsanları* içinde (25-30), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürde Yazı Hatırlama ve Politik Kimlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Atabay, M. (2009). Cumhuriyet Kültürü. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 43, 455-465.
- Aysal, N. ve Avcı, A. (2019). Cumhuriyet Döneminde Kültürel Değişimin Bir Simgesi: Ankara Etnografya Müzesi. *History Studies*, 11(5), 1433-1455.
- Başdoğan, G. B. (2022). Kültürel Mirasın Korunması İçin Sürdürülebilir Miras Yönetimi: Türkiye Örneği. *Kent Akademisi*, 15(3), 1204-1222.
- Benjamin, W. (2012). *Son Bakışta Aşk*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2012). *Modernizmin ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Brumann, C. (2015). Cultural Heritage. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 5, 414-419.
- Bulut, Y. (2021). *Türk Sosyolojisinin Kısa Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çal, H. (2009). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Müzeler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(14), 315-333.
- Çelebi, N. (2008). Sosyoloji Sosyologun Yaptığı İse. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 69-80.
- Çubukçu, E. (2021). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisinde Ulusal Kimlik Arayışı: Ankara'daki Kamu Yapıları. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 9, 359-378.
- Demirci, E. Ü. ve Gençkaya, Ö. F. (2018). Türkiye'de Kültür Politikasının Kurumsallaşma Sürecine Genel Bir Bakış. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 57-70.
- Dinçer, İ. ve Enlil, Z. (2012). Kültür Mirasının Değişen Kapsamı ve Kültürel Mirasın Toplum İçin Değeri-Faro Sözleşmesi'nin Algılanması: Türkiye İçin Bir Ön Araştırma, D. Ünsal (Ed.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi Yıllık 2011* içinde (47-56), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dişli, G. (2022). Kültürel Miras ve Koruma Olgusunun Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilirliğe Katkısı: Türkiye Örneğinde Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 441-451.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Fairclough, G. (2012). Mirasın Gelecek İçin Değeri, D. Ünsal (Ed.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi Yıllık 2011* içinde (35-43), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fırat, N. İ. (1998). *Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası (Devlet Resim ve Heykel Müzesi)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1980). *Makaleler IX Yeni Gün-Yeni Türkiye-Cumhuriyet Gazetelerindeki Yazılar*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (2016). *Türkleşmek İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Gülekli, N. C. (1948). *Ankara, Tarih-Arkeoloji*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Gürçay, H. (1968). Ankara Etnografya Müzesi. *Önasya*, 37, 15-18.
- Harvey, D. (2008). *Umut Mekanları*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Heyd, U. (1979). *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hisar, A. Ş. (2010). *Türk Müzeciliği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hosagrahar, I. (2010). Cultural Heritage, R. Hutchison (Ed.), *Encyclopedia Urban Studies* içinde (193-198), California: Sage Publication.
- Huysen, A. (1999). *Alacakaranlık Anıları Bellek Yitimi Kültüründe Zamanı Belirlemek*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Jelincic, D. A. ve Tisma, S. (2020). Ensuring Sustainability of Cultural Heritage Through Effective Public Policies. *Urbani Izziv*, 31(2), 78-87.
- Karaduman, H. (2007). Türk Ocakları ve Hars Müzeleri. *Vakıflar Dergisi*, 30, 503-518.
- Karaduman, H. (2016). *Ulus- Devlet Bağlamında Ankara Etnografya Müzesi'nin Kuruluşu ve Millî Müze*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Karaduman, H. (2017). Belgelerle Diyarbakır Müzesi'nin Kuruluşu. *Türk Yurdu*, 106(357). <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2918> (Erişim Tarihi: 20.08.2023).
- Koçak, O. (2009). 1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları, Ahmet İnel (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt II Kemalizm içinde* (370-418). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karakoç, E. ve Utkuluer Y. H. (2020). Erken Cumhuriyet Döneminde Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yönelik İzlenen Politika (1923-1938). *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (4), 122-143.
- Kuşçuoğlu, G. Ö. ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Madran, E. (1996). Cumhuriyetin İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi-I. *METU Journal of Faculty of Architecture*, 16(1-2), 59-97.
- Oral, M. (2002). Ankara Etnografya Müzesi İnkılap Şubesi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 29-30, 117-130.
- Önder, M. (1995). *Türkiye Müzeleri*. Ankara: Kültür Yayınları.
- Öndin, N. (2003). *Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat (1923-1950)*. İstanbul: İnsancıl Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1939). *Müzeler Tarihi*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Tansuğ, S. (1990). Ankara Etnografya Müzesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, VI(18), 659-664.
- Tasouji, C. D. (2013). Bir Hafıza Mekânı Olarak Müze: Ankara Etnografya Müzesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 129-143.
- Toynbee, A. J. (1999). *Türkiye I Bir Devletin Yeniden Doğuşu*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Turinay, N. (2010). Önsöz Abdülhak Şinasi Hisar ve Türk Müzeciliği, Abdülhak Şinasi Hisar, *Türk Müzeciliği içinde* (7-20). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- URL-1: <https://culturalheritagestudies.ceu.edu/concept-and-history-cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- URL-2: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- URL-3: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- URL-4: <https://rm.coe.int/1680083746> (Erişim Tarihi: 23.08.2023).
- URL-5: <https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/sustainability-and-cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 26.08.2023).
- URL-6: <https://eenc.eu/en/themes/sustainability-in-cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 26.08.2023).

URL-7: <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780195389661/obo-9780195389661-0119.xml> (Erişim Tarihi: 20.08.2023).

URL-8: https://icom.museum/en/search_gcse/ (Erişim Tarihi: 27.08.2023).

URL-9: https://sanalmuze.gov.tr/muzeler/ANKARA_ETNOGRAFYA_MUZESI/ (09.10.2023).

URL-10: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

URL-11: <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-260403/etnografya-muzesi.html> (Erişim Tarihi: 23.09.2023).

URL-12: <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/ankara-1930-1960-fotograf-sergisi-acildi/0> (Erişim Tarihi: 23.09.2023).

lktaşır, M. ř. (1973). *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye’de Folklor ve Etnografya alışmaları*, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları.

nsal, D. (2012). Editörden, D. nsal (Ed.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi Yıllık 2011 içinde* (23-25), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yücel, E. (1996). Türkiye’de Müzecilik, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 14 içinde* (918-922), İstanbul: İletişim Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

In this study, the roots of the importance of sustainable cultural heritage management planning for conservation and preservation are discussed through the example of Ankara Ethnography Museum. In the study, Ankara Ethnography Museum is considered as an important, historical and iconic example of contemporary sustainable cultural heritage management.

Research Questions:

What is the relationship between the founding purpose of the Ankara Ethnography Museum and the nation-state building process of the Republican Era? What is the relationship between the establishment of the museum and the creation of national identity, consciousness and culture? What is the role of cultural heritage and sustainable cultural heritage in museology and community identity creation?

Literature Review:

When the literature of the Republican period is analyzed, it is possible to state that there are quite important studies on cultural policies and museology in the Republican period. In terms of the main discussion of this study, the existing literature is located within a broad framework such as history, museology and urban planning. The literature positioned within this broad framework has been utilized within the historical flow and theoretical framework. The broad perspective of the existing literature has been tried to be handled without detaching it from the main context of the study. Within the framework of the cultural policies of the Republican Era, primary and secondary sources dealing with Ziya Gökalp's ideas were consulted. Again, sources that offer a historical perspective on the cultural heritage structuring in the Republican Era have been mentioned. In the field of museology, the

primary historical and theoretical sources of the field were primarily used. The most up-to-date sources on cultural heritage and sustainable cultural heritage have been utilized. In particular, the ways in which international institutional organizations such as the Council of Europe and UNESCO define and explain the subject have been explained from primary sources.

Methodology:

In this study, literature review method and historical sociological method were used. This method was used with a perspective based on historical continuity based on sociological analysis within the framework of the basic question and sample of the study.

Results and Conclusions:

The cultural politics of the Republican Era was based on the politics of creating national consciousness, national identity and national culture and building the nation-state. The basic dynamics of national consciousness and identity are constructed through cultural forms in both domestic and international structures. The use of culture and cultural forms as a means of creating 'value' has a powerful impact on the nation and on relations between societies. In this respect, sensitivity to cultural heritage has become one of the most sensitive starting points of the contemporary era, both for societies and for relations between societies, whether political, economic or cultural. The importance attached to cultural heritage elements is a reflection of the cultural enlightenment and development of societies. The social and political importance of cultural heritage is observed and protected in every field with the definitions, explanations and regulations of 'asar-ı atika' in the Ottoman Empire, 'protection of cultural assets' in the Republic of Turkey, and 'sustainable cultural heritage management' today. Sensitivity to cultural heritage is one of the main starting points of today's societies, and the cultural heritage reflexes of the centuries-old history of the Republic are developed and regulated within the frameworks of asar-ı atika, protection of cultural assets and sustainable cultural heritage management today.

Museums, on the other hand, function as cultural institutions where cultural heritage is transmitted and where cultural networks construct cultural memory within the historicity of past-present-future. Instead of being something separate from modernization, the museum functions as its privileged cultural tool. On the other hand, the museum is an important cultural symptom of the crisis in the West's belief in modernization as a 'panacea' (Huysen, 1999: 48, 51). In Benjamin's (2012: 41) words, "to pull tradition...out of the hands of conformism" is to reverse the universalizing myths of modernity. In this respect, museums and the management of culture became for the newly established Republic of Turkey a universalizing tool for the construction of the nation-state on the one hand, and a source of national consciousness and identity on the other. The many radical structural changes and transformations that began to be organized with the proclamation of the Republic also brought about many debates. It is seen that the discussions carried out within the framework of the 'liquidation of tradition' with the revolutionary regulations of the Republican regime have been reversed in the direction of preserving and exhibiting tradition and cultural heritage through museums. This reversal has taken on different orientations: direct as in the Topkapı Palace Museum, reformist as in the Konya Mevlâna Museum, and pragmatist, constructivist as in the Ankara Ethnography Museum, aiming to create a national consciousness and identity. In the early years of the Republic, instead of the centralization of culture, culture was disseminated through public institutions and museums. The Ankara Ethnography Museum is one of the most iconic examples of this effort. The Ankara Ethnography Museum carries historical and spiritual value, firstly because it was the first museum built by the state and secondly because it was the place where Gazi Mustafa Kemal Atatürk's tomb was kept for many years. After the proclamation of the Republic, Ankara was rebuilt with all its public

institutions and organizations when it was declared the capital. The Ankara Ethnography Museum, which was shaped by the idea of establishing a museum within this construction, has become one of the historical and iconic representations of the reflex of protecting cultural heritage operating within the framework of cultural policies. The Ankara Ethnography Museum has been institutionalized as a representation of the century-old Republican construction's aim of creating a nation-state and constructing national consciousness, culture and identity. Today, when sensitivity to cultural heritage is conceptualized within the framework of sustainability and reshaped within a managerial and organizational framework in a national and international context, Ankara Ethnographic Museum is the iconic institutional representation of cultural heritage as a cultural and historical institution.